

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента

Вербицької Людмили Федорівни

на дисертаційну роботу

Кривди Карини Костянтинівни

на тему

«Психологічне забезпечення професійного здоров'я менеджерів

торговельних організацій»

поданої на здобуття ступеня доктор філософії

за спеціальністю 053 – «Психологія»

В реаліях сьогодення, проблема здоров'я і, зокрема, його різновидів психічного, соціального, біологічного, фізичного, духовного, професійного в умовах пандемії і агресивної війни сусідньої держави проти України набуває особливого значення як у теоретичному, так і практичному напрямі в діяльності психологів і практиків, бо від його рівня залежить успішність професійної діяльності, творчої реалізації та досягнення вершин професійної майстерності.

Самим цінним на Землі є, безперечно людина, її здоров'я, яке є умовою повної життєвої реалізації.

Таким чином, має місце спрямованість роботи на проблематику, яка є значимою для психологічної сфери, охоплюючи при цьому й соціально – психологічні аспекти, а також звертання до фундаментальних питань психології особистості, оскільки, ще і дослідження Карини КРИВДИ є складовою напрямку наукових досліджень кафедри психології Державного торговельно-економічного університету: «Професійне здоров'я і стрес працівників організацій» (державний реєстраційний номер 0122U001379)

Авторка досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності поставленої проблеми, наявністю виявлених суперечностей і

недостатнім рівнем її вивчення у психологічному плані та розробленості змістово-методичного забезпечення. Дисертаційне дослідження організовано у вигляді трьох розділів, зміст яких відображає основну концептуальну ідею, презентовану в науковому апараті. Змістовий аналіз дисертації дозволив відзначити найсуттєвіші здобутки представленої роботи.

З огляду на зазначене, у першому розділі роботи «**Теоретичний аналіз вивчення психологічного забезпечення професійного здоров'я фахівців**» представлені автором матеріали дисертації справляють позитивне враження завдяки вдалому науково-психологічному аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду дослідження проблематики професійного здоров'я.

Наголос робиться саме на розкриття розв'язання наукової проблеми професійного здоров'я діяльності менеджерів торговельних підприємств в особливих умовах, що виявляється у теоретичному аналізі наукових підходів щодо вивчення психологічного забезпечення професійного здоров'я фахівців.

Серед провідних здобутків дисертантки, у теоретичній частині дисертації, відзначимо наступні: висвітлено зарубіжні дослідження психології здоров'я з наступними теоріями: теорія запланованої поведінки, транстеоретична модель, модель верифікації здоров'я; розкрито багатовекторність тлумачення професійного здоров'я в емпіричних дослідженнях та визначено його психологічні, соціальні, функціональні, ресурсні, професійні структурні компоненти, критерії і рівні; запропоновано розглядати професійне здоров'я, як системну функціонально-динамічну властивість психіки особистості, адекватного реагування на умови професійної діяльності і завдяки механізмам саморегуляції досягати динамічної рівноваги взаємозалежності на психологічному, соціальному, фізичному, емоційному та вольовому рівнях; фундаментально проаналізовано здобутки українських вчених, які внесли суттєвий вклад у розв'язання теоретико-методологічних та практичних проблем професійного здоров'я особистості; представлено методи психодіагностики, новітні психологічні технології підтримки, збереження і відновлення професійного здоров'я

фахівців, що сприяє особистісному зростанню на різних етапах професіогенезу та ефективності професійної діяльності в звичайних та особливих умовах.

Визначені за підсумком теоретичного аналізу висновки слугували дисертантці вихідними положеннями для підготовки та проведення емпіричного дослідження, результати та аналіз якого представлені у II розділі **«Організація та методичне забезпечення експериментального дослідження»**.

Варто зазначити, що експериментальна частина дисертації започатковується обґрунтуванням загальної стратегії експерименту, висвітленням методичних підходів до психологічної діагностики з описом комплексу психодіагностичного інструментарію, спрямованого на дослідження проблематики.

Зазначимо методологічну відповідність теоретичної концепції та експериментальної частини: а саме, вражає серйозний арсенал дослідження, яке проведено за чотирма блоками підібраних методик, які разом із авторським опитувальником охоплюють усі компоненти професійного здоров'я - психологічний, соціальний, фізичний, ресурсний і професійний.

Окремого позитивного схвалення заслуговує авторський опитувальник визначення чинників професійного здоров'я менеджерів торговельних підприємств в умовах війни та вибірка дослідження, загальний обсяг якої склав 125 респондентів.

Особливо значущим є те, що дисертаційне дослідження проводилося у довоєнний період, початковий період війни (у перші три місяці) і під час війни, розроблено авторський «Комплексний опитувальник професійного здоров'я особистості в умовах війни» В. Корольчук, М. Корольчук, К. Кривда.

Базуючись на аналізі наукових підходів щодо професійного здоров'я особистості та результатах емпіричних досліджень, виокремленні його компонентів (професійного, психологічного, соціального, функціонального та

ресурсного) розроблено програму психологічного забезпечення професійного здоров'я, яка включає поетапні 6 блоків.

Відзначимо вміння дисертантки Карини КРИВДИ, оперувати досить складною дистанційною психодіагностикою за допомогою Google Forms, що дало змогу проаналізувати різні варіанти динамічної оцінки результатів, статистичної обробки, підвищити об'єктивність психодіагностичних методик і звільнити психолога від рутинної роботи. Висновки до розділу ґрунтовно відбивають описану процедуру наукового пошуку.

Результати формувального експерименту представлені у третьому розділі **«Аналіз результатів експериментального дослідження професійного здоров'я менеджерів торговельних підприємств та ефективності програми його психологічного забезпечення в умовах війни»** засвідчили свою дієвість.

Узагальнюючи результати контрольного етапу експерименту, проводячи порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального етапів діагностичного контролю можна виділити такі суттєві досягнення дисертанта: отримані результати дослідження підтвердили правильність та ефективність окреслених психологічних умов і Програми психологічного забезпечення професійного здоров'я менеджерів торговельних підприємств під час війни.

Заслуговує на увагу, розроблена авторкою Програма, яка спрямована на розвиток психологічного, фізичного, соціального, екологічного і духовного компонентів здоров'я, що у сукупності сприяє професійному здоров'ю, особистісному і професійному зростанню фахівців і включає наступні блоки: блок підвищення функціональних ресурсів особистості; блок оптимізації психічних станів та методів успішного долаття стресових ситуацій; блок профілактики та корекції професійного вигорання; блок актуалізації мотиваційного ресурсу; блок комунікативних навичок та пошуку соціальної підтримки; блок підвищення професійної життєстійкості.

Доцільно відзначити структурну раціональність, коректність та професійність психологічного аналізу, чіткість та логічність викладу змісту дисертаційного дослідження, а також багатство мовного стилю дисертантки. Практичне значення одержаних результатів є об'ємним, що визначається можливістю їх використання практичними психологами та професіоналами в даній сфері.

Основні результати дисертаційної роботи знайшли достатньо повне відображення у публікаціях, з яких: 5 статей у фахових психологічних виданнях, що входять до переліку, затвердженого МОН України, 6 тез опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій, 1 підрозділ колективної монографії подано до друку.

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертації Карини КРИВДИ засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст стислої анотації розкриває інформацію про методiku дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та анотація оформлені відповідно до вимог чинного законодавства України.

Результати дослідження апробовано на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, науково-методологічних семінарах та круглих столах.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних методів дослідження та обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів, свідчать про високий рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та науковий рівень дисертаційної роботи. Поставлені в роботі наукові завдання повністю виконані.

Загалом дисертаційна робота Карини КРИВДИ заслуговує на позитивну оцінку, вона є завершеним, самостійним дослідженням, яке справляє враження

професійності, є гідним внеском у розвиток сучасної психологічної науки. Але поряд з вище зазначеними позитивними сторонами, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків та побажань:

1. У першому розділі дисертації авторка детально аналізує сутність професійного здоров'я, однак, на нашу думку, було б можливо важливим, більш детально проаналізувати, виокремити ще і складову духовного здоров'я особистості, яке визначається як основа здоров'я, що показує самовдосконалення і духовний розвиток особистості, який виявляється у розумінні сутності довкілля, набутті унікальної властивості вибору власної віри.
2. У теоретичному розділі роботи окремі тези та наукові позиції методологічного характеру з проблеми дослідження наведені лише в редакції інших дослідників без їх критичного аналізу й обґрунтування власних поглядів щодо їх удосконалення.
3. На наш погляд, дисертаційне дослідження виграло б, якби було виокремлено гіпотезу дослідження.
4. У роботі бажано було б на етапі якісного аналізу результатів дослідження простежити і гендерний критерій та врахувати цей параметр у розробці Програми психологічного забезпечення професійного здоров'я менеджерів торговельних підприємств під час війни.
5. Назва Другого розділу є дещо вужчою за його зміст, з огляду на структуру цього розділу та викладений у ньому матеріал, внаслідок чого штучно збіднюється сприйняття масштабів проведеного дослідження.
6. Результати дослідження авторки безумовно представляють теоретичну і практичну цінність, тому варто було б видати окремою брошурою рекомендації, що дозволило б значно розширити доступність для застосування практичними психологами та студентами.

7. Текст дисертації написаний чітко, витриманий науковий стиль, хоча зустрічаються поодинокі мовностилістичні неточності.

Висновок. Втім, цілком очевидно, що перераховані зауваження не є істотними з точки зору оцінки здобутків розглянутої дисертації і скоріше є наслідком підвищеного інтересу, який викликає предмет дисертаційного дослідження та наукові напрацювання його авторки та переважно носять рекомендаційний характер і не можуть суттєво вплинути на обґрунтовану вище його загальну високу оцінку.

Дисертаційна робота здобувачки ступеня доктора філософії Карини КРИВДИ «Психологічне забезпечення професійного здоров'я менеджерів торговельних організацій» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що мають широкий спектр їх застосування і в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання для психологічної науки та практики. Робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022, а також вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», а її авторка – Кривда Карина Костянтинівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 – Психологія.

Рецензент:

Кандидат психологічних наук

доцент,

доцент кафедри психології ДДТУ

05.04.2025р.

Людмила ВЕРБИЦЬКА

Підпис Вербицької Л. засвідчую
Начальник відділу кадрів
Н. Мевчик